

DOI: <https://dx.doi.org/10.18524/2312-6809.2018.27.146417>

УДК 821.ПІ(73)-3.09«19»

НАРАТИВНА ДИФУЗІЯ У ПРОЗОВІЙ ТВОРЧОСТІ ВІЛЬЯМА КАРЛОСА ВІЛЬЯМСА

Юлія Лисанець, канд. філол. наук, доцент

*Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава
julian.rivage@gmail.com*

У статті досліджено наративні моделі в оповіданнях Вільяма Карлоса Вільямса — відомого американського поета-модерніста, прозовий доробок якого тривалий час залишався поза увагою літературознавців. Мета статті — проаналізувати наративну специфіку творчості автора, який поєднував медичну практику і мистецтво Слова. Розглянуто особливості втілення авторської свідомості в літературно-медичному дискурсі, простежено роль наративної дифузії як домінанти прозового доробку Вільямса. Перспективи дослідження полягають у подальшому вивченні медичного вектору художніх творів лікарів-письменників, що дає змогу поглибити розуміння конкретної національної літератури і суспільства в цілому.

***Ключові слова:** літературно-медичний дискурс, проза США, література ХХ століття, наратор, реценція*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. В історії світової літератури є безліч випадків, коли лікарі зверталися до мистецтва Слова і досягали високого художнього визнання (згадаймо, наприклад, Джона Кітса та Вільяма Сомерсета Моєма, Антона Чехова і Михайла Булгакова). Дослідження медичної проблематики у творчості лікарів-письменників є важливим кроком на шляху до розкриття специфіки художнього переосмислення професійного та особистісного досвіду автора, що у свою чергу уможливлює глибинне «простування до смислу твору» [3, с. 290] і ґрунтовне вивчення закономірностей розвитку медичного дискурсу в національних літературах світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Медичний вектор художньої літератури безперервно перебуває у центрі уваги дослідників України (К. Заблоцька, П. Ляшкевич, В. Пустовіт, Т. Скорбач, А. Семашко, Л. Фоміна) та зарубіжних літературознавців (С. Позен, Дж. Гопсон, Н. Бушемі, Ф. МакЛеллан, Г. Меркель, Дж. Аронсон та ін.). Дослідження літературно-медичного дискурсу художньої прози розкриває широкий дослідницький простір для сучасного літературознавства [1; 2; 8; 9]. Серед малодосліджених проблем у царині ви-

вчення літературно-медичного дискурсу США слід виокремити своєрідність прозового доробку лікарів-письменників, зокрема Вільяма Карлоса Вільямса — відомого поета-модерніста, мала проза якого тривалий час залишалася поза увагою літературознавців. **Мета статті** — проаналізувати специфіку викладу і основні нарративні моделі у літературно-медичному дискурсі прозового доробку В. К. Вільямса. Матеріал дослідження — збірка оповідань, написаних у період між 1932 та 1962 рр. («The Doctor Stories», 1984).

Виклад основного матеріалу дослідження. Вільям Карлос Вільямс спеціалізувався на педіатрії та акушерстві, практикуючи медицину серед бідного прошарку іммігрантів у Резерфорді, штат Нью-Джерсі. Медична практика слугувала для автора невичерпним джерелом художнього матеріалу і натхнення: «...medicine <...> was my very food and drink, the very thing which made it possible for me to write» («...медицина <...> була моєю дуже їжею і питтям, саме тим, що давало мені можливість писати» (тут і далі переклад наш. — Ю. Л.) [13, с. 120].

В основі збірки «The Doctor Stories» — художнє переосмислення лікарського досвіду автора. Кожне оповідання представлено крізь призму гомодієгетичної нарації в умовах інтрадієгезису: фікційний лікар-наратор викладає хроніку своєї професійної діяльності, ділиться з читачем своїми думками і відчуттями з приводу кожного медичного випадку. Інтрагомодієгетична нарація «найбільш цілісно репрезентує авторську інтенційність» [4, с. 262], забезпечуючи максимальну самопрезентацію та ілюзію присутності «голосу автора» у наративі.

Важливо пам'ятати, що клінічна практика Вільямса припадає на період Великої депресії. Як наслідок, автобіографічний досвід автора охоплює роботу зі складними, «нестандартними» пацієнтами та членами їх сімей — іммігрантами, які живуть за межею бідності і часом ледве розмовляють англійською, — що кидає справжній виклик професійним і особистим якостям лікаря-наратора. Відтак, проблеми комунікації і труднощі спілкування між лікарем і пацієнтом формують тематичне ядро малої прози Вільямса. Саме з такою категорією клієнтів має справу наратор в оповіданні «The Girl With a Pimple Face» — мати ламаною англійською благає врятувати її дитину і дає хибні (як потім виявляється) обіцянки заплатити за послуги лікаря: «I give you anything, she went on. I pay you. I pay you twenty dollar. Doctor, you fix my baby. You good doctor. You fix. <.....> Tank you, doctor, so much. I pay you. I got today no money. I pay ten dollar to hospital. They cheat me. I got

no more money. I pay you Friday when my husband get pay. You save my baby» [12, с. 49–50]. В оповіданні «Jean Weicke» читача шокує цинічний світогляд наратора, який сприймає пацієнтів дитячого відділення з холодною байдужістю. Так, у роздумах лікаря-наратора пацієнти зредуковані до «виродків» («brats») та «екземплярів» («specimens»): «Give it an enema, maybe it will get well and grow up into a cheap prostitute or something. The country needs you, brat» [12, с. 71]. Саме таким чином автор відображає дегуманізуючий вплив глибокої соціальної кризи під час Великої депресії: «It's the Depression, they say, nobody has any money so they stay home nights» [12, с. 69].

Внутрішній монолог лікаря часом стає максимально відвертим: наратор не приховує від читача навіть негідні думки й почуття у моменти фрустрації і втрати самовладання. Мета автора, який ховається за маскою наратора, — показати неприкрашену правду про складність професії лікаря і стосунків між людьми в цілому. Так, в оповіданні «The Use of Force» наратор має справу з маленькою упертою пацієнткою, яка відмовляється співпрацювати і чинить запеклий опір під час огляду горла для виявлення симптомів дифтерії. Після численних невдалих спроб оглянути дитину наратора охоплюють суперечливі емоції — бурхлива суміш агресії, садистської втіхи і сорому: «I could have torn the child apart in my own fury and enjoyed it. It was a pleasure to attack her. My face was burning with it» [12, с. 59]. Медичний огляд перетворюється на символічне протистояння, протиборство між лікарем і дитиною, мета якого — врятувати життя пацієнтки і людей, що її оточують: «The damned little brat must be protected against her own idiocy <...> **Others must be protected against her.** It is social necessity. <...> But a blind fury, a feeling of adult shame, bred of a longing for muscular release are the operatives. <...> **In a final unreasoning assault I overpowered the child's neck and jaws.** I forced the heavy silver spoon back of her teeth and down her throat till she gagged. And there it was — both tonsils covered with membrane. She had fought valiantly to keep me from knowing her secret. <...> Now truly she was furious. She had been on the defensive before but now she attacked. Tried to get off her father's lap and fly at me while **tears of defeat blinded her eyes**» [12, с. 59–60].

Для прозового доробку Вільямса характерний викладовий прийом, який ми пропонуємо визначити як наративну дифузію. Так, в оповіданнях письменника нарація розпорошена між лікарем і пацієнтом без чітких синтаксичних меж: «They were new patients to me, all I had

was the name, Olson. Please come down as soon as you can; my daughter is very sick» [12, с. 56]. Взаємопроникнення наративів лікаря і пацієнта стимулює читача долучитися до рецептивного процесу в якості активного учасника та рівноправного партнера: «I had been seeing a child at the Petrello's or Albino's or whoever it was when, as often happened, the woman of the house stopped me with a smile at the door just as I was leaving. Doc, I want you to visit the old people next door. The old lady's sick. She don't want to can nobody, but you go just the same. I'll fix it up with you sometime. Will you do it — for me? Would I! It was a June morning. I had only to go twenty feet or so up the street — with a view of all New York City spread out before me over the meadows just beginning to turn green-and push back the low gate to the little vegetable garden» [12, с. 99].

Мовленнєві акти лікаря, пацієнтів і членів їх сімей, а також думки і враження наратора подано у безперервному викладовому потоці, що й забезпечує ускладнену діалогічність прози Вільямса: «Seeing no one I went through the only door to the other room, at the back. These two rooms comprised the whole upstairs. Here y'are, Doc. There she lay, in another double iron bed backed against a window <...> A youngish woman, Polish in appearance. <...> Well, what's goin' on? She's having a lot of pain, Doc. She was five months along and scalded herself on Sunday pretty bad. The pains started yesterday morning. Here it comes again! she said as we men stood like a couple of goofs watching her while her face got red and she gritted her teeth and closed her eyes tight for a moment or two. How often do they come? I asked her after she had relaxed again. Oh, every few minutes» [12, с. 109]; «The telephone is ringing. I have awakened sitting erect in bed, unsurprised, almost uninterested <...> The moon is low, its silent flame almost level among the trees, across the budding rose garden, upon the grass. <...> Hurry, hurry, hurry! Upstairs! He's dying! Oh my God, my God, what will I do without him? I won't live! I won't — I won't <...> It is an infection, is it not, doctor? Yes. Where could he get it? He must have gotten it from someone who has it or carries it. Maybe from one of you. Will he die? Yes, I think so» [12, с. 91]. Від читача вимагається максимальне застосування інтерпретаційних здібностей з метою співтворчості і прийняття вагової частки рецептивної відповідальності.

Наративна дифузія сягає апогею в оповіданні «Verbal Transcription — б А. М.», де оповідна інстанція лікаря повністю розчиняється у стенографічному мовленні дружини пацієнта. Мовленнєві акти лікаря залишаються «поза кадром» наративу, натомість оповідання скон-

струйоване винятково з афективних реплік жінки, яка викликала лікарів швидкої допомоги з приводу серцевого нападу свого чоловіка. У творі ефективно розкрито викладовий потенціал еліпсису: читаць мусить самотійно «домислити» і «доповнити» наратив запитаннями і діями лікаря: «About an hour ago. He woke up and it was as if a knife was sticking in his side. <...> I thought it might be his heart so I ... Yes. In between his pains he was trying to get dressed. <...> I'm sorry to be such a fool but those needles give me a funny feeling all over. I can't watch you give them. Thank you so much for coming so quickly. I have a cup of coffee for you all ready in the kitchen» [12, с. 102–103].

В оповіданнях збірки «The Doctor Stories» безперервно простежується комунікативна природа медицини: наратор прагне домогтися успішної комунікації з пацієнтом, намагається побудувати стосунки, засновані на партнерстві та взаєморозумінні. В оповіданнях «The Insane» та «Mind and Body» автор наголошує, що головне у професії лікаря — це готовність вислухати і вміння почути пацієнта. У цьому контексті варто згадати пацієнтоцентричний постулат Вільяма Ослера — одного із засновників лікарні Джона Гопкінса: «Just listen to your patient, he is telling you the diagnosis» («Просто слухайте свого пацієнта, він каже вам свій діагноз») [10, с. 321]. В оповіданні «Mind and Body» оповідач має справу з пацієнткою, інтрагомодієгетичний наратив якої активно включається в комунікативну ситуацію «лікар-пацієнт» і перебирає головну роль у дискурсі твору: «I was an epileptic as a child. I know I am a manic depressive. But doctors are mostly fools» [12, с. 1]; «I don't care if I die. Nothing frightens me. But I am tired of dealing with fools» [12, с. 2]. Водночас, оповідна інстанція лікаря делікатно однак наполегливо пронизує наративну канву оповідання з метою докладного збору анамнестичних даних: «I ventured to ask her if she had tried Atropin and Luminal for her colitis. They're no good for me, she said. Everything works the opposite from what it does in anyone else. I take Atropin for a few days then it dries my mouth, makes me worse than I was before. Luminal does not quiet me, it keeps me awake. No, there is nothing in that, nothing in that. Tell me more of the history, I said. You have been operated on? Yes, eighteen years ago, they took out the appendix» [12, с. 2]. Суб'єкт-суб'єктні стосунки між лікарем і хворим сягають рівня комунікативного паритету, і пацієнт як активний учасник діалогу також несе відповідальність за результат лікування. В основі діалогічної моделі малої прози письменника лежить гносеологічний принцип роботи лікаря. Саме

здатність пізнати хворого як цілісну особистість, ретельно вивчити його анамнез і зануритися у його життя, на думку Вільямса, уможливорює успішне лікування не тільки тіла, але й душі пацієнта. На переконання Вільяма Ослера, «The good physician treats the disease; the great physician treats the patient who has the disease» («Хороший лікар лікує хворобу, а чудовий лікар — пацієнта з цією хворобою») [7, с. 59]. Таким чином автор прагне подолати когнітивний парадокс медицини, який був окреслений ще Вольтером: «Лікарі виписують ліки, про які знають мало, щобвилікувати хвороби, про які вони знають ще менше, хворим, про яких не знають нічого» [Мукерджи, с. 87].

Варто зазначити, що творчість Вільямса постає не лише результатом спостереження за Іншим, але й потужним засобом самопізнання — у спробі зрозуміти пацієнта розкривається власне «Я» лікаря: «There's nothing like a difficult patient to show us ourselves. I would learn so much on my rounds, or making home visits <...> There was something deeper going on, though, — the force of all those encounters <...> the result was — well, *a descent into myself*» («Ніщо так не оприявнює нашу сутність, як робота зі складним пацієнтом. Я так багато чому навчився під час обходів чи викликів додому <...> Проте, в цьому досвіді було щось глибше <...> результатом було *занурення у самого себе*») [12, с. xiii]. Медична практика і робота з пацієнтами дали Вільямсу змогу долучитися до екстремального досвіду, який переживає людина у моменти звернення до лікаря, а відтак уможливили проникнення автора у найвищий реєстр людської сутності, людяності та людинолюбства: «...my 'medicine' was the thing which gained me entrance to these *secret gardens of the self*» («моя «медицина» було тим, що давало мені доступ до цих *потайних садів особистості*») [11, с. 288]. Саме готовність спробувати вловити внутрішнє буття-в-собі співрозмовника, «знайти себе в його світі» [6, с. 186], визнання Іншого як рівноцінного партнера є необхідним кроком на шляху розуміння себе і досягнення гармонійності власного «Я».

Висновки за проведеним дослідженням і перспективи розвідок у цьому напрямку. Таким чином, мала проза Вільяма Карлоса Вільямса розкриває перед читачам унікальний світогляд автора, який мав змогу безпосередньо спостерігати за Людиною у найскладніші та найінтимніші моменти її життя — у хвилини страждання, безвиході, горя, втрати і смерті. В оповіданнях Вільямса ефективність лікування залежить від комунікативної готовності пацієнта до співпраці з

лікарем-наратором, у той час як розкриття глибинної інтенційності твору вимагає рецептивної готовності читача до творчої співпраці з автором. Домінантою прозового доробку Вільямса є викладовий прийом, означений нами як наративна дифузія. В оповіданнях Вільямса спостерігаємо дві основні наративні моделі: інтрагомодієгетичні оповідні інстанції лікаря і пацієнта, які подаються у безперервному викладовому потоці, позбавленому синтаксичних меж та орієнтирів, з метою «стирання» кордонів між оповідним «Я» і рецептивним «Ти». Взаємопроникнення наративів у творчості Вільямса актуалізує читацьку готовність поставити себе на місце співрозмовника і слугує продуктивним засобом пізнання «Іншого» та самопізнання власного «Я». Розпорошення авторської присутності у наративі стимулює читача долучитися до рецептивного процесу в якості активного учасника та рівноправного партнера. Перспективи дослідження полягають у подальшому вивченні медичного вектору художніх творів лікарів-письменників, що дає змогу поглибити розуміння конкретної національної літератури і суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисанець Ю. В. «По той бік стетоскопа»: дихотомія «лікар — пацієнт» та її деконструкція у сучасному літературно-медичному дискурсі / Ю. В. Лисанець // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. — 2018. — Т. 29(68), № 1. — С. 158–162.
2. Лисанець Ю. В. Фізіологічні аберації в оповіданні Ф. С. Фіцджеральда «Загадкова історія Бенджаміна Баттона» / Ю. В. Лисанець // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Літературознавство. — 2018. — Вип. 1(87). — С. 83–93.
3. Мацевко-Бекерська Л. В. Наратологічна проекція концепту «герой» / Л. В. Мацевко-Бекерська // Питання літературознавства. — Чернівці : Рута, 2009. — Вип. 78. — С. 278–292.
4. Мацевко-Бекерська Л. В. Українська мала проза кінця XIX — початку XX століття у дзеркалі наратології / Л. В. Мацевко-Бекерська. — Львів : Сплайн, 2008. — 408 с.
5. Мукерджі С. Закони медицини: нотатки на полях невизначеної науки / С. Мукерджі. — Харків : Віват, 2017. — 96 с.
6. Рикер П. Я — сам как другой / П. Рикер. — М. : Изд-во гум. лит., 2008. — 416 с.
7. Centor R. M. To Be a Great Physician, You Must Understand the Whole Story / R. M. Centor // MedGenMed. — 2007. — 9(1). — P. 59.

8. Lysanets Yu. Narrative Projections of a Medical Researcher in «Arrowsmith» by Sinclair Lewis / Yu. Lysanets // Південний архів: збірник наукових праць. — 2018. — Випуск LXXIV. — С. 78–80.
9. Lysanets Yu. Narrative Representation of the Physician's Image in the 19th Century U. S. Literature / Yu. Lysanets // Current Issues of Social Studies and History of Medicine. — 2018. — 3 (19). — С. 88–92.
10. Sturdy S. William Osler: A Life in Medicine / S. Sturdy // BMJ. — 2000. — 321. — P. 1087.
11. Williams W. C. The Autobiography of William Carlos Williams / William Carlos Williams. — New York : Random House, 1951. — 402 p.
12. Williams W. C. The Doctor Stories / William Carlos Williams. — New York : New Directions, 1984. — 142 p.
13. Williams W. C. The Practice (from «The Autobiography») / William Carlos Williams // The Doctor Stories. — New York : Random House, 1948. — P. 119–126.

НАРРАТИВНАЯ ДИФFUЗИЯ В ПРОЗАИЧЕСКОМ ТВОРЧЕСТВЕ УИЛЬЯМА КАРЛОСА УИЛЬЯМСА

Юлия Лисанец, канд. филол. наук, доцент

Українська медична стоматологічна академія, г. Полтава

В статті досліджені нарративні моделі в розповідях Уільяма Карлоса Уільямса — відомого американського поета-модерніста, прозаїчне творчість якого довгий час залишалось без уваги літературознавців. Мета статті — проаналізувати специфіку нарратива в творчості автора, який поєднував медичну практику і мистецтво Слова. Розглянуті особливості втілення авторського свідомості в літературно-медичному дискурсі, відзначено роль нарративної диффузії як домінуючої прозаїчного спадщини Уільямса. Перспективи дослідження заключаються в подальшому вивченні медичного вектора художественних творів лікарів-письменників, що дозволяє поглибити розуміння конкретної національної літератури і суспільства в цілому.

Ключові слова: літературно-медичний дискурс, проза США, література ХХ століття, нарратор, рецепція.

NARRATIVE DIFFUSION IN THE PROSE BY WILLIAM CARLOS WILLIAMS

Yuliia Lysanets, Candidate in Philology, Associate Professor

*Ukrainian Medical Stomatological Academy, Poltava
julian.rivage@gmail.com*

The present article examines the narrative models in short stories by William Carlos Williams, a prominent American modernist poet and physician, whose prose legacy has been left out of literary critics' attention up to the present. The aim of the article is to an-

alyze the narrative features of literary works by the physician writer. The material of the research is «The Doctor Stories» collection of short fiction written between 1932 and 1962. The study relies on the methods of narratological analysis, reception theory and hermeneutics. The material under consideration provides an efficient incorporation of the author's experience as a medical practitioner and its artistic rethinking. «The Doctor Stories» reveal a unique outlook of the author who was able to observe people in the most complicated and intimate situations of their lives — in the moments of suffering, hopelessness, grief, loss and death. In Williams' short fiction, the efficacy of treatment depends on the patient's communicative readiness for cooperation with the narrator, whereas the disclosure of the profound intentionality of a literary work requires the reader's receptive readiness for engaging in a joint creative process with the author. Each short story is presented through the prism of homodiegetic narration: a fictional doctor gives an account of his encounters with patients, and shares his thoughts and feelings about each particular medical case. The dominant feature of Williams's prose work is the technique of narrative diffusion, which impels the reader to engage in the receptive process as an active participant and equal partner. The doctor's and patient's narratives are deliberately given in a continuous flow of story without any syntactical borders in order to erase the boundaries between the narrative «I» and the receptive «You». In such a manner, the reader is required to apply a considerable amount of interpretative abilities, and thus to assume a part of receptive responsibility. The prospects for further research are in the study of literary and medical discourse by the US physician writers, which enables us to deepen the understanding of the American national literature and its historical and cultural context.

Key words: literary and medical discourse, the US prose, the 20th century literature, narrator, reception.

REFERENCES

1. Lysanets, Yu.V (2018), «Po toj bik stetoskopa»: dykhotomija «likar — pacijent» ta jiji dekonstrukcija u suchasnomu literaturno-medychnomu dyskursi [«At the opposite end of the stethoscope»: The «physician — patient» dichotomy and its deconstruction in the modern literary and medical discourse], Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadsjkogho. Serija: Filologhija. Socialjni komunikaciji [Scholarly notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Philology. Social communications], vol. 29(68), No. 1, pp. 158–162 [in Ukrainian].
2. Lysanets, Yu.V. (2018), Fiziologhichni aberaciji v opovidanni F. S. Ficdzheraljda «Zaghadkova istorija Bendzhamina Battona» [Physiological aberrations in «The curious case of Benjamin Button» by F. S. Fitzgerald], Naukovi zapysky Kharkivsjkogho nacionaljnogho pedagoghichnogho universytetu imeni H. S. Skovorody. Literaturoznavstvo [Scholarly notes of H. S. Skovoroda National Pedagogical University of Kharkiv. Literary studies], 1(87), pp. 83–93 [in Ukrainian].
3. Matsevko-Bekerska, L. V. (2009), Naratologhichna proekcija konceptu «gheroj» [Naratological projection of the «hero» concept], Pytannja literaturoznavstva [Issues of Literary Studies], 78, pp. 278–292 [in Ukrainian].

4. Matsevko-Bekerska, L. V. (2008), *Ukrajinsjka mala proza kincja XIX — počatku XX stolittja u dzerkali naratologhiji* [Ukrainian prose of the late nineteenth and early twentieth centuries in the mirror of naratology], Splajn, Lviv [in Ukrainian].
5. Mukerdzhi, S. (2017), *Zakony medycyny: notatky na poljakh nevyznachenoji nauky* [The laws of medicine: Field notes from an uncertain science], Vivat, Kharkiv [in Ukrainian].
6. Riker, P. (2008), *Ja — sam kak drugoj* [I myself as the other one], *Izd-vo gumanitarnoj literatury*, Moskva [in Russian].
7. Centor, R. M. (2007), *To Be a Great Physician, You Must Understand the Whole Story*, *MedGenMed*, 9(1), pp. 59 [in English].
8. Lysanets, Yu. (2018), *Narrative Projections of a Medical Researcher in «Arrowsmith» by Sinclair Lewis*, *Pivdennyj arkhiv: zbirnyk naukovykh pracj* [The southern archive: a collection of scientific works], LXXIV, pp. 78–80 [in English].
9. Lysanets, Yu. (2018), *Narrative Representation of the Physician's Image in the 19th Century U. S. Literature*, *Current Issues of Social Studies and History of Medicine*, 3 (19), pp. 88–92 [in English].
10. Sturdy, S. (2000), *William Osler: A Life in Medicine*, *BMJ*, 321, pp. 1087 [in English].
11. Williams, W. C. (1951), *The Autobiography of William Carlos Williams*, Random House, New York [in English].
12. Williams, W. C. (1984), *The Doctor Stories*, *New Directions*, New York [in English].
13. Williams, W. C. (1948), *«The Practice (from The Autobiography)»*, *The Doctor Stories*, Random House, New York, pp. 119–126 [in English].

Стаття надійшла до редакції 28 вересня 2018 р.